

**Universiteit
Leiden**

The Netherlands

Taakverdeling bij ouders van jonge kinderen: een onderzoek naar man-vrouw verschillen in het hedendaagse gezin

Ijzendoorn, M.H. van

Citation

Ijzendoorn, M. H. van. (1981). Taakverdeling bij ouders van jonge kinderen: een onderzoek naar man-vrouw verschillen in het hedendaagse gezin. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/1355>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/1355>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Taakverdeling bij ouders van jonge kinderen: een onderzoek naar man-vrouw verschillen in het hedendaagse gezin (1)

L.W.C. TAVECCHIO en M.H. VAN IJZENDOORN (2)

De laatste jaren lijkt zich een egalitaire tendens af te tekenen in de verdeling van gezinstaken tussen de echtgenoten. Het „traditionele” gezin met een geslachtsgebonden taakverdeling lijkt plaats te maken voor een meer „egalitair” gezinstype, waarin verzorgende, pedagogische en huishoudelijke taken en activiteiten tot het domein van beide ouders worden gerekend. Het is echter de vraag in hoeverre deze egalitaire tendens al zichtbaar wordt op het vlak van de feitelijke verdeling van taken in het gezin en niet uitsluitend beperkt is gebleven tot de vrijblijvende sfeer van wenselijkheden. In het hier gerapporteerde onderzoek hebben discrepanties tussen feitelijke en wenselijke taakverdeling en tussen de meningen van vaders en moeders hierover, centraal gestaan. Tevens is nagegaan in hoeverre sprake is van verschillen in feitelijke en wenselijke taakverdeling tussen gezinnen uit verschillende sociaal-economische milieus, teneinde de vraag te kunnen beantwoorden of een eventuele egalitaire tendens ook in de zgn. lagere milieus zijn beslag heeft gekregen. Tenslotte is onderzocht of een meer egalitaire verdeling van taken buitenshuis (werkende moeders) repercussies heeft voor het activiteitenpatroon in het gezin. De gegevens voor de beantwoording van deze vragen zijn middels een post-enquête onder 166 Leidse echtparen — ouders van (zeer) jonge kinderen — verzameld. De vragenlijst had betrekking op de

(1) Met dank aan: drs. P.M. Kroonenberg, drs. F.A. Goossens en drs. M.M. Vergeer voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

(2) L.W.C. Tavecchio (1946) studeerde psychologie en promoveerde in 1977 op een methodologische studie over het meten van onderwijsgedrag in de lichamelijke opvoeding. Hij publiceerde o.a. over lichamelijke opvoeding, de meting van onderwijsgedrag en meetinstrumentontwikkeling in sociaal-wetenschappelijk onderzoek.

Momenteel is hij wetenschappelijk Hoofdmedewerker bij de vakgroep Wijsgerige en Empirische Pedagogiek van de Rijksuniversiteit te Leiden en projectleider van het kernonderzoekprogramma „attachment”.

M.H. van IJzendoorn (1952) studeerde pedagogiek en promoveerde in 1978 op een onderzoek naar de samenhang van moraliteit en cognitie met politiek bewustzijn. Hij publiceerde o.a. over theoretisch-pedagogische en theoretisch-psychologische onderwerpen. Momenteel is hij hoogleraar Theoretische en Historische Pedagogiek bij de vakgroep Wijsgerige en Empirische Pedagogiek van de Rijksuniversiteit te Leiden.

feitelijke en wenselijke verdeling van konkrete gezinstaken, zoals bedden opmaken, voorlezen, een luier omdoen e.d. en tevens op het activiteitenpatroon van de ouders tijdens uren waarop ze beiden thuis zijn, 's avonds en in het weekend. Bij de analyse van de gegevens werd onder meer gebruik gemaakt van principale-componenten analyse en multivariate en univariate t-toetsen op verschillskores tussen man en vrouw, teneinde meningen van echtgenoten — en niet van groepen vaders en moeders — met elkaar te kunnen vergelijken.

1. Inleiding

In dit artikel wordt aandacht besteed aan de verdeling van taken en activiteiten van huishoudelijke, verzorgende en pedagogische aard in het gezin en aan de opvattingen daarover van mannen en vrouwen. Het onderzoek naar de taakverdeling tussen man en vrouw vormt een deelaspect van een groter onderzoeksproject, waarin de studie van de ontwikkeling van affektieve relaties tussen ouders en hun (zeer) jonge kinderen (ook aangeduid met de term 'attachment') centraal staat.

Voor de beantwoording van een groot aantal vragen betreffende het verband tussen de ontwikkeling van deze relaties en de 'dichtheid' van het opvoedingsmilieu (geïndiceerd door het aantal opvoeders dat met het kind in contact treedt) werd een survey-onderzoek verricht bij een relatief grote groep gezinnen in Leiden, waarover inmiddels verslag is uitgebracht (Tavecchio & Van IJzendoorn, 1982).

Omdat een belangrijke onderzoeksvraag tevens werd gevormd door de rol van de vader in het opvoedingsgebeuren, werden bij dezelfde groep tal van gegevens verzameld omtrent de taakverdeling tussen beide echtgenoten. Deze gegevens staan in het nu volgende centraal.

Over het algemeen wordt uitgegaan van een traditionele rolverdeling, waarin de vrouw thuisblijft om voor het huishouden en de kinderen te zorgen en de man uit werken gaat. Safilios-Rothschild (1972) schreef 10 jaar geleden echter dat de grenzen tussen de traditionele rolpatronen aan het vervagen zijn; hetgeen zou wijzen op een toenemende egalitaire tendens in het moderne gezin. Ook uit het Nederlandse onderzoek „Vrouw '78” (Kooy, 1979) blijkt dat van een waardenkentering sprake is. Met name de jongere generaties vrouwen verwerpen steeds meer de gedachte dat zij van nature of sociaal gezien voorbestemd zijn een traditioneel vrouwelijke rol te vervullen. Tevens wijzen de resultaten van deze survey onder 1119 vrouwen van 18-65 jaar op de weerbarstigheid van de traditionele rolverdeling. Want ondanks alle veranderde inzichten draagt de vrouw nog steeds de zwaarste huishoudelijke lasten; zelfs al heeft zij een baan buitenshuis.

Meijnen (1977) vond in een recent onderzoek bij ruim 700 vrouwen dat naarmate de sociaal-economische status steeg, de *wenselijkheid* van een rollenscheiding man-vrouw *minder sterk* werd geaccentueerd. De vraag die zich opwerpt is dan ook of een egalitaire tendens zich niet vooral bij hogere milieuklassen manifesteert en zich mogelijk zelfs daartoe zal beperken. Naast het opsporen van mogelijke man-vrouw verschillen is het dus tevens van belang vast te stellen of deze milieu-afhankelijk zijn. Bij de bespreking van de resultaten (zie 4) zal nader worden ingegaan op opvattingen en bevindingen die terzake relevant zijn.

Kooy (1979) kritiseert het bovengenoemde onderzoek „Vrouw '78” terecht vanwege de ontoelaatbare inperking van de onderzoeksgroep tot personen van het vrouwelijk geslacht: „Wie het zicht op het vrouwenbestaan zoekt te verhelderen met toch in het achterhoofd de wetenschap, dat dit bestaan veel van zijn kenmerken ontleent aan de relatie met een mannenbestaan, mag de man uit haar of zijn onderzoek niet uitsluiten.” (Kooy, 1979, p. 91). In tegenstelling tot „Vrouw '78” en in tegenstelling tot het onderzoek van Meijnen (1977) of dat van Clason (1977), die beiden empirische gegevens over rollenscheiding verzamelden, is het hier gerapporteerde onderzoek óók bij mannen uitgevoerd. Bovendien is ernaar gestreefd naast antwoorden op meer algemene abstracte vragen, vooral ook informatie te verkrijgen over de taakverdeling ten aanzien van concrete, alledaagse bezigheden, als bijvoorbeeld stofzuigen of bedden opmaken. Hoewel slechts een kleine minderheid (17%) van de door ons onderzochte moeders buitenshuis werkte, zal ook aandacht worden besteed aan verschillen in taakverdeling tussen „traditionele” gezinnen (waar alleen de vader werkt) en gezinnen waar beide ouders buitenshuis werken. Aan het slot van het artikel zal verder enige aandacht worden besteed aan verschillen in het activiteitenpatroon van man en vrouw wanneer ze *beiden thuis zijn*, dat wil zeggen vanaf 5 uur in de namiddag en in het weekend.

Het gerapporteerde onderzoek draagt een inventariserend, deskriptief en explorerend karakter. Een publikatie over bij dezelfde groep verricht onderzoek naar sexe- en milieuverschillen ten aanzien van ouderschapsmotieven en opvoedingsdoelen is inmiddels verschenen (Van IJzendoorn & Tavacchio, 1982).

2. De onderzoeksgroep: enkele biografische gegevens

Uitgangspunt voor het survey-onderzoek vormde een groep van 237 Leidse gezinnen die voldeden aan de voorwaarde dat ze tenminste een getrouwd paar met twee kinderen in de leeftijd tussen 0 en 3,5 jaar omvatten. Deze 237 gezinnen vormden in de dataverzamelingsfase (oktober/november 1979) de gehele Leidse populatie van gezinnen met de gewenste kenmerken. Na een viertal

motiveringsronden bleken 183 ouderparen (ruim 77%) bereid aan het onderzoek hun medewerking te verlenen. Een onderzoek naar de invloed van non-respons op enkele belangrijke variabelen gaf geen aanleiding te veronderstellen dat de nonrespondenten een systematisch afwijkende subgroep uit de populatie vormden (cf. Van IJzendoorn et al., 1980, blz. 93-99). De navolgende analyses van de onderzoeksgegevens hebben overigens betrekking op 166 gezinnen. Zeventien gezinnen met tweelingen werden in een afzonderlijk deelonderzoek onder de loep genomen (Jansen, 1980).

Met betrekking tot de gezinssamenstelling bestond de onderzochte groep van 166 gezinnen voornamelijk uit twee-kindergezinnen (84.9%), 9.6% van de ouderparen had 3 kinderen, de rest 4 of meer. De leeftijd van het jongste kind bedroeg gemiddeld 8.7 maanden (minimum 1, maximum 24 maanden, $SD = 4.6$), die van het op-één-na-jongste kind gemiddeld 29.8 maanden (minimum 16, maximum 46 maanden, $SD = 5.0$). De moeders waren gemiddeld 29 jaar oud (minimum 19, maximum 47, $SD = 3.9$), de vaders gemiddeld 31 (minimum 22, maximum 47, $SD = 3.6$).

De sociaal-economische status (SES) van de gezinnen werd berekend volgens de zogenaamde „Bernstein-methode”, waar wordt uitgegaan van zowel het opleidings- en beroepsniveau van de vader als dat van de moeder (Bernstein & Brandis, 1970; zie ook Meijnen, 1977). De indeling naar opleidings- en beroepsniveau vond plaats aan de hand van de ITS-beroepenklapper (Westerlaak et al., 1975) en de opleidingsschaal die ook Meijnen in zijn onderzoek hanteerde (voor details over de gehanteerde berekeningsprocedure, zie Van IJzendoorn et al., 1980, blz. 92). In tabel 1 vindt men de SES-verdelingen van de onderzochte gezinnen en de totale groep. Ondanks de bijna verwoede pogingen om ook de niveaus 1 en 2, dat wil zeggen de „allerlaagste” milieus, tot deelname te motiveren zijn deze groepen in de aangeschreven groep van 237 gezinnen bijna tweemaal zo sterk vertegenwoordigd als in de uiteindelijk onderzochte groep van 166 gezinnen (12.3% versus 7.2%). De drie hoogste milieus zijn in eerstgenoemde groep iets minder sterk gerepresenteerd (60.8 versus 69.9% in de onderzochte groep). Overigens is het opvallend dat in dit onderzoek de hogere milieugroepen nogal oververtegenwoordigd zijn, óók in de oorspronkelijk aangeschreven groep. Een reden tot voorzichtigheid met betrekking tot de externe validiteit van de resultaten. De door ons onderzochte groep zou in ieder geval kunnen worden omschreven als een populatie, waarin door nonrespons de respondenten zelf als behorend tot een willekeurige steekproef uit het potentieel aan proefpersonen kunnen worden beschouwd. Door de nonrespons zijn de populatieparameters uiteindelijk toch onbekend en deze kunnen via statistische inductie worden geschat, mits voldaan is aan de eis van aselechte keuze der respondenten. In ons geval is dit natuurlijk nooit stringent logisch te bewijzen. Wel is na een uitvoerige analyse van de verschillen tussen snelle en trage respondenten aannemelijk gemaakt dat de onderzochte groep nauwelijks systematisch verschilt van de groep nonrespondenten ten aanzien

van de belangrijkste variabelen (cf. Van IJzendoorn et al., 1980, p. 93-99). Overigens is deze benadering van de generaliseerbaarheid van de gegevens naar de populatie niet de enig mogelijke, maar een keuze die gegeven de onderzoekssituatie goed te verdedigen is. Het is daarnaast ook denkbaar de betreffende populatie te beschouwen als een steekproef in de tijd of in de ruimte, en zo de generaliseerbaarheid van de resultaten over een grotere populatie gezinnen te beargumenteren (cf. Van den Ende & Verhoef, 1973, p. 253 e.v.).

TABEL 1

Verdeling van sociaal-economische status in de oorspronkelijk aangeschreven groep (N = 237) en de uiteindelijk onderzochte groep gezinnen (N = 166)
(Distributions of socio-economic status in the originally contacted families and the participating families)

Niveau	oorspronkelijke groep		onderzochte groep	
	f	%	f	%
1. ongeschoolde arbeid	3	1.3	1	.6
2. geschoolde arbeid	26	11.0	11	6.6
3. lagere employees	39	16.4	26	15.7
4. middelbare employees	40	16.9	31	18.7
5. hogere employees	41	17.3	33	19.9
6. academisch niveau	63	26.6	52	31.3
7. missing/onbekend	25	10.5	12	7.2
TOTAAL	237	100.0	166	100.0

3. Methode

Het survey-onderzoek werd uitgevoerd met behulp van een vragenlijst. De nadruk lag meer op het verkrijgen van een globaal overzicht van de stand van zaken bij een relatief grote groep gezinnen, dan op het verwerven van inzicht in de precieze details van de taakverdeling tussen vader en moeder in het gezin. Niet alle variabelen kunnen in een survey-onderzoek even adequaat worden geoperationaliseerd. Zo wordt een wel heel sterk beroep gedaan op het waarnemingsvermogen van de respondenten met betrekking tot het gezinsleven waaraan zij zelf actief participeren. Verder inventariseert een vragenlijst uitsluitend opinies en/of attitudes van de respondent, géén gedragingen. Een ander gevaar schuilt in de mogelijke invloed van sociale wenselijkheid op de gegeven antwoorden, hoewel bijvoorbeeld Nederhof (1981) deze invloed in geval van post-enquêtes nogal relativeert. Juist bij post-enquêtes is het contact tussen onderzoeker en respondent minimaal en lijken de garanties voor anonimiteit maximaal. Contaminerende invloeden zoals interviewereffecten en sociale wenselijkheid zullen daardoor niet erg groot zijn. Verder zouden de

ouders elkaar bij het invullen van de vragenlijsten kunnen beïnvloeden. Ze hebben immers gelijktijdig de enquêteformulieren ontvangen. Natuurlijk is in een begeleidende brief heel nadrukkelijk gewezen op de noodzaak de vragenlijsten individueel in te vullen. Verder zijn nogal wat systematische verschillen aangetroffen in de antwoorden van de beide ouders op vragen naar ouder-schapsmotieven, opvoedingsdoelen, etc. (zie Van IJendoorn & Tavecchio, 1982). Men zou deze verschillen niet direkt verwachten als de vragenlijsten niet onafhankelijk van elkaar zouden zijn ingevuld. Dit alles neemt niet weg dat het gebruik van de vragenlijst als dataverzamelmethode kritische vragen kan oproepen. In het onderzoeksproject als geheel wordt dan ook uitgegaan van het „triangulatie-principe”: het gebruik van diverse methoden met verschillende tekortkomingen kan bij convergentie van resultaten tot meer gefundeerde konklusies leiden. Alternatieven als observatie van interacties tussen gezinsleden in een experimentele situatie of in de huiselijke omgeving worden in diverse deelprojecten reeds toegepast en zullen in vervolgonderzoek wellicht ook ten aanzien van de onderhavige vraagstelling worden gehanteerd. Wat betreft de *taakverdeling in het gezin* werd aan beide ouders onafhankelijk van elkaar gevraagd op een 5-puntschaal aan te geven hoe activiteiten op huishoudelijk, verzorgend en „pedagogisch” terrein tussen man en vrouw waren verdeeld. De 15 items die voor een groot deel activiteiten vertegenwoordigden die binnen de traditionele rolopvattingen als hetzij „typisch mannelijk”, hetzij „typisch vrouwelijk” worden aangemerkt, waren de volgende: (1) bedden opmaken, (2) de kinderen naar het toilet brengen, (3) de kinderen knuffelen, (4) kapot speelgoed repareren, (5) de baby een nieuwe luier omdoen, (6) 's nachts naar het huilende kind gaan kijken, (7) een lekke band plakken, (8) stofzuigen, (9) met de kinderen stoeien, (10) de kinderen naar bed brengen, (11) de kinderen straffen, (12) autorijden, (13) de kinderen voorlezen, (14) de baby de fles geven, (15) een doorgeslagen stop verwisselen.

De gehanteerde 5-puntsschaal bevatte de volgende categorieën: (1) uitsluitend man, (2) vaker man dan vrouw, (3) man en vrouw even vaak, (4) vaker vrouw dan man, (5) uitsluitend vrouw. (De 5-puntsschaal is ontleend aan Clason (1977); zie ook Meijnen (1977)). Gevraagd werd niet alleen naar de *feitelijke* taakverdeling tussen de echtgenoten, maar tevens naar de *wenselijke* taakverdeling.

Test-hertest onderzoek bij een aselekt gekozen subgroep van 20 ouderparen wees uit dat een aantal variabelen instabiel bleek te zijn (cf. Van IJendoorn et al., 1980, blz. 58 e.v.). Voor het hierboven besproken onderdeel van de vragenlijst betekende dit dat bij de feitelijke taakverdeling de items 10 en 11 uitvielen en bij de wenselijke taakverdeling de items 2, 5, 6 en 10. Alle te bespreken analyses zijn op de stabiele items gebaseerd.

Wat betreft het *activiteitenpatroon* van de echtgenoten wanneer ze *beiden thuis zijn* (vanaf 5 uur in de namiddag en in het weekend) werd de ouders onafhankelijk van elkaar gevraagd aan te geven of zij in die periode (1) voor-

namelijk bezig waren met activiteiten waaraan de kinderen niet deelnemen, (2) zich voornamelijk bezighielden met verzorgende activiteiten met de kinderen of (3) voornamelijk op (re)creatieve wijze met de kinderen hun tijd doorbrachten (binnenshuis of buitenshuis, spel, sport, speeltuin, e.d.). Het tijdvak tussen 5 en 9 uur werd hiertoe onderverdeeld in vier perioden van telkens één uur, waarbij dus (1), (2) of (3) moest worden gekozen.

Bij de analyse van de gegevens werd gebruik gemaakt van het SPSS-programmapakket (Nie et al., 1975, 1981) en het BMDP-pakket (versie 3D, november '79; zie verder Dixon & Brown, 1977). Vanwege het eerder vermelde explorerende karakter van het onderzoek, werd steeds tweezijdig getoetst.

4. Resultaten

De resultaten worden in twee afzonderlijke paragrafen besproken. Als eerste wordt uitgebreid en gedetailleerd ingegaan op de taakverdeling tussen de echtgenoten. In tweede instantie worden op een meer globale wijze enkele resultaten met betrekking tot het activiteitenpatroon onder de loep genomen.

4.1. Taakverdeling in het gezin

4.1.1. *De dimensies*

Als uitgangspunt voor verdere analyse van de antwoorden op de diverse items werd door middel van een principale-komponenten analyse nagegaan of de diverse aspecten van het gezinsleven die in de items waren opgenomen (huishoudelijke, verzorgende en pedagogische taken) ook in de verkregen vragenlijstgegevens als achterliggende dimensies waren terug te vinden. De analyses werden uitgevoerd over mannen en vrouwen als geheel en voor mannen en vrouwen afzonderlijk, zodat kon worden vastgesteld of de dimensionele structuur in beide groepen overeenkwam (zie Appendix 1).

Drie factoren bleken in de diverse analyses (bij wenselijke en feitelijke taakverdelingsitems en in verschillende groepen: vaders, moeders en de totale groep ouders) naar voren te komen en ongeveer 40-50% van de variantie in de oorspronkelijke variabelen te verklaren.

Een eerste faktor wordt gekenmerkt door items die veelal tot de traditioneel 'vrouwelijke' taken worden gerekend (bijvoorbeeld: bedden opmaken; de baby een luier omdoen). Men zou kunnen spreken van een 'verzorgingsfaktor'. Een tweede faktor betreft items die tot de traditioneel 'mannelijke' taken worden gerekend (bijvoorbeeld: een band plakken; een stop verwisselen). Voortaan spreken we over de 'karweifaktor'. Activiteiten als stoeien en knuffelen laden duidelijk op een derde faktor, met een meer 'pedagogisch' karakter. Ons vermoeden dat onderscheid kan worden gemaakt tussen items die traditioneel als specifiek vrouwelijk en specifiek mannelijk te

boek staan, is, op enkele 'schoonheidsfoutjes' na, heel duidelijk bevestigd in de resultaten van de uitgevoerde analyses (zie Appendix I voor de details). Deze resultaten dienen dan ook als uitgangspunt voor de in de volgende paragrafen te bespreken analyses van verschillen in opvatting tussen man en vrouwen aanzien van feitelijke en wenselijke taakverdeling in het gezin.

4.1.2. De antwoorden op de afzonderlijke items

In tabel 2 worden het gemiddelde en de standaardafwijking van de scores op ieder item weergegeven, voor vaders en moeders afzonderlijk. Lagere gemiddelden duiden er op dat de betreffende activiteit meer door de vader wordt verricht, hogere gemiddelden wijzen op een grotere participatie van de moeder.

TABEL 2
Gemiddelden (\bar{X}) en standaardafwijkingen (SD) van opvattingen van vaders en moeders omtrent feitelijke taakverdeling
(Means and standard deviations of opinions of husbands and wives on the actual division of family tasks)

Activiteit	$\bar{X}_{moeders}$	\bar{X}_{vaders}	$SD_{moeders}$	SD_{vaders}
7. Band plakken	1.22	1.24	.56	.62
15. Een stop verwisselen	1.78	1.72	.96	.92
12. Autorijden	1.95	1.97	.85	.94
4. Kapot speelgoed repareren	2.28	1.99	.92	.97
9. Stoeien	2.76	2.70	.59	.61
3. Knuffelen	3.14	3.14	.40	.46
6. 's Nachts naar het kind kijken	3.36	3.19	1.00	1.03
13. Voorlezen	3.35	3.38	.83	.76
2. Naar toilet brengen	3.39	3.33	.65	.72
14. Baby de fles geven	3.75	3.63	.77	.66
5. Luijer omdoen	3.78	3.83	.76	.68
8. Stofzuigen	3.98	3.82	.78	.88
1. Bedden opmaken	4.16	4.13	.80	.86

Het eerste dat opvalt is dat de hiervoor besproken faktorstructuur in de gegevens van tabel 2 duidelijk is terug te vinden. Naar de mening van zowel vaders als moeders worden karweitjes als een band plakken, een stop verwisselen e.d., overwegend door de man verricht en een aantal huishoudelijke en verzorgende activiteiten als een luijer omdoen, bedden opmaken of stofzuigen overwegend door de vrouw. Daar tussen in bevindt zich een aantal activiteiten zoals stoeien, knuffelen, voorlezen e.d., waar de taakverdeling tussen de echtgenoten meer symmetrisch lijkt te zijn.

Ten aanzien van de wenselijke taakverdeling valt op dat er een duidelijke tendens waarneembaar is in de richting van een minder exclusief mannelijke en

TABEL 3

Gemiddelden (\bar{X}) en standaardafwijkingen (SD) van opvattingen van vaders en moeders omtrent wenselijke taakverdeling
 (Means and standard deviations of opinions of husbands and wives on the preferred division of family tasks)

Aktiviteit	$\bar{X}_{moeders}$	\bar{X}_{vaders}	$SD_{moeders}$	SD_{vaders}
7. Band plakken	1.68	1.64	.79	.84
15. Een stop verwisselen	2.30	2.25	.87	.88
4. Kapot speelgoed repareren	2.36	2.22	.80	.78
12. Autorijden	2.43	2.61	.85	.85
9. Stoeien	2.88	2.87	.39	.36
11. Straffen	3.02	2.99	.33	.39
3. Knuffelen	3.02	3.01	.22	.23
13. Voorlezen	3.03	3.07	.38	.45
14. Baby de fles geven	3.35	3.33	.58	.58
8. Stofzuigen	3.62	3.55	.72	.78
1. Bedden opmaken	3.70	3.81	.85	.84

een minder exclusief vrouwelijke taakverdeling (zie tabel 3). *Alle* gemiddelden zijn opgeschoven in de richting van het „egalitaire” midden van de gehanteerde 5-puntsschaal: „man en vrouw even vaak”. Lijkt er enerzijds dus een wens tot een minder sterke sexe-rol differentiatie te bestaan, anderzijds is de in tabel 2 aanwezige rangorde in de diverse activiteiten in tabel 3 praktisch ongewijzigd terug te vinden. Er blijven duidelijke verschillen in accent in de gewenste taakverdeling tussen man en vrouw bestaan. De aan de omgang met de kinderen gerelateerde items (stoeien, knuffelen, straffen, voorlezen) worden door beide groepen duidelijk als het minst sexe-rol gebonden beschouwd, iets waarover binnen beide groepen, gezien de geringe spreiding, ook nauwelijks verschil van mening bestaat. De gegevens in beide tabellen tonen verder aan dat vaders en moeders als groep ongeveer dezelfde rangorde in de diverse activiteiten aanbrengen, zowel ten aanzien van de feitelijke als ten aanzien van de wenselijke taakverdeling (1).

In de volgende paragraaf zal blijken dat de grote mate van overeenstemming tussen vaders en moeders als groep nog niet betekent dat er tussen echtgenoten onderling volledige eensgezindheid over de feitelijke wederzijdse participatie aan de diverse activiteiten bestaat.

(1) Binnen de groepen lopen de correlaties tussen de opvattingen over feitelijke en wenselijke taakverdeling op de (10) overeenkomstige items uiteen van .72 (bedden opmaken) tot .52 (stoeien) bij de vaders, met een gemiddelde r van .59; bij de moeders van .64 (kapot speelgoed repareren) tot .27 (knuffelen), met een gemiddelde r van .51 (in alle gevallen: $p < .001$, 2-zijdig).

TABEL 4
Verschillen in opvatting omtrent feitelijke taakverdeling tussen moeders en vaders
(Differences in opinion between spouses about the actual division of family tasks)

<i>Verzorgings- faktor:</i>	multi- variaat	T^2 20.19	F 3.24	DF 6,140	P .005
	univariaat:	t^*		DF	P
1.	Bedden opmaken	.70		151	.49
2.	Naar toilet brengen	1.22		138	.23
5.	Luier omdoen	-1.08		152	.28
6.	's Nachts naar kind kijken	2.70		152	.01
8.	Stofzuigen	2.74		151	.01
14.	Baby de fles geven	2.04		142	.04

<i>Karwei- faktor:</i>	multi- variaat	T^2 15.74	F 3.84	DF 4,140	P .005
	univariaat:	t^*		DF	P
4.	Kapot speelgoed repareren	3.81		148	.00
7.	Band plakken	— .00		145	1.00
12.	Autorijden	— .39		142	.70
15.	Een stop verwisselen	1.03		152	.31

<i>Interactie- faktor:</i>	multi- variaat	T^2 2.81	F .92	DF 3,146	P .432
	univariaat	t^*		DF	P
3.	Knuffelen	— .18		152	.86
9.	Stoeien	1.65		151	.10
13.	Voorlezen	— .21		146	.83

* Positieve (negatieve) t 's duiden op een hoger gemiddelde voor de moeders (vaders).

4.1.3. *Verschillen in opvatting tussen echtgenoten over feitelijke en wenselijke taakverdeling in het gezin*

Rekening houdend met de resultaten van de principale-komponenten analyse (zie 4.1.1.) werden de diverse bij een bepaalde faktor behorende items tezamen multivariaat geanalyseerd met behulp van Hotelling's T^2 (Morrison, 1976) als eerste stap, gevolgd door univariate t -toetsen voor de afzonderlijke items.

Vanwege de afhankelijkheid van de twee groepen — het gaat immers om moeders en vaders uit eenzelfde gezin — werden de berekeningen per item uitgevoerd op de verschilskores tussen de echtgenoten. Aldus werden voor de feitelijke taakverdeling T^2 -toetsen uitgevoerd voor de „verzorgingsitems” (1, 2, 5, 6, 8 en 14), de „karwei-items” (4, 7, 12 en 15) en de „interactie-items” (3, 9 en 13). Voor de wenselijke taakverdeling bestonden de vergelijkbare groepjes uit respectievelijk de items 1, 8, 13 en 14, de items 4, 7, 12 en 15 en de items 3,

9 en 11. In tabel 4 zijn de resultaten van de multivariate en univariate toetsen ten aanzien van de feitelijke taakverdeling weergegeven (2).

De gegevens in de tabel laten zien dat ten aanzien van de feitelijke taakverdeling de opvattingen van beide echtgenoten omtrent de verzorgingsitems zeker niet parallel lopen. Het verschil spitst zich toe op de items 6, 8 en 14 ('s nachts naar het kind kijken, stofzuigen en baby de fles geven). Inspectie van het gemiddelde van de verschillskores toont in alle drie de gevallen een „positief” verschil, dat wil zeggen een verschil dat zou wijzen op een grotere participatie van de moeders aan deze activiteiten. Omdat het gaat om *opvattingen* van de echtgenoten over elkaars participatie is de interpretatie van gekonstateerde verschillen niet ondubbelzinnig. Betekent het in dit geval dat vrouwen hun eigen aandeel overschatten (en dat van hun echtgenoot enigszins bagatelliseren) of betekent het dat mannen hun bijdrage aan dit type activiteiten overwaarderden (en dientengevolge het aandeel van hun vrouw neigen te onderschatten)? In beide gevallen ontstaat een „positief” gemiddeld verschil. Analyse van de karwei-items wijst eveneens op een verschil in visie tussen beide echtgenoten, zij het dat in dit geval één item, „kapot speelgoed repareren” het verschil grotendeels lijkt te verklaren. Ook hier valt het gekonstateerde verschil in opvatting „ten gunste” van de moeders uit. De interactie-items gaven geen verschil in opvatting tussen de echtgenoten te zien. Met betrekking tot de *wenselijke taakverdeling* kon ten aanzien van *geen enkele activiteit* een verschil in opvatting tussen de echtgenoten worden aangetoond, noch univariaat, noch multivariaat! Waar de deelname aan de feitelijke taakverdeling tot enig verschil van mening tussen de echtgenoten aanleiding gaf, lijkt er ten aanzien van de wenselijke taakverdeling een harmonieuze eensgezindheid te bestaan.

4.1.4. Milieuverschillen in opvattingen over feitelijke en wenselijke taakverdeling

In de inleiding van dit artikel werd reeds gerefereerd aan onderzoek van Meijnen (1977) waaruit bleek dat naarmate de sociaal-economische status steeg de wenselijkheid van een rollenscheiding man-vrouw *minder sterk* werd geaccentueerd. Meijnen gaat op diverse plaatsen nader in op theorieën en onderzoeksresultaten met betrekking tot de rollenscheiding man-vrouw die in dezelfde richting wijzen (o.c., blz. 61, 119, 131 e.v.). Zo gingen Miller & Riesman in 1961 nog zover dat zij de strikte rollenscheiding tussen de seksen een *essentieel onderdeel* van de subcultuur der handarbeiders noemden. Bernstein (1971) meent dat in de lagere milieus de positionele gezinsrolstructuur overheerst en

(2) Omdat de analyses grotendeels gericht zijn op mogelijke verschillen tussen echtgenoten dient het gezin als primaire onderzoekseenheid te worden beschouwd. Om deze reden werden 11 gezinnen waar (een van) beide echtgenoten nogal veel taakverdeling-items niet had(den) beantwoord uit de verdere analyses verwijderd. Verder is steeds gekozen voor 'pair-wise deletion' van ontbrekende gegevens. Dit verklaart de wisselende N's en/of DF's in de tabellen.

in de hogere milieus de persoonlijke. In het eerste geval zullen vooral geslachts- en leeftijdsrelaties de parameters van de rollen zijn, in het laatste geval worden de rollen meer beschreven in termen van de *persoonlijke* kwaliteiten van het individu (cf. Meijnen, o.c., blz. 46).

De vraag in hoeverre met stijgend milieu een minder sterke rollenscheiding kan worden geconstateerd, is voor vaders en moeders afzonderlijk beantwoord. Hiertoe werd de onderzoeksgroep opgesplitst in twee milieuklassen, een relatie lage milieugroep, bestaande uit de niveaus 1 tot en met 4 (cf. tabel 1) en een relatief hoge milieugroep, bestaande uit de niveaus 5 en 6 (N voor de lage groep bedroeg maximaal 72, voor de hoge groep maximaal 81, cf. voetnoot 2). Met behulp van Hotelling's T^2 -toets voor twee onafhankelijke steekproeven werden verschillen tussen beide milieuklassen multivariaat geanalyseerd. Ten aanzien van de feitelijke taakverdeling bleek alleen tussen de moeders afkomstig uit de twee milieugroepen een verschil van opvatting te bestaan betreffende de traditioneel mannelijke activiteiten (zie tabel 5). Autorijden en kapot speelgoed repareren worden door de moeders uit het hoge milieu minder exclusief mannelijk geacht. Ook ten aanzien van de wenselijke taakverdeling bleken slechts op de karweifactor milieuverschillen aanwezig. Zowel voor moeders als vaders spitst het verschil zich toe op „kapot speelgoed repareren”. Ook hier geldt dat in de hogere milieus een minder sterke rollenscheiding wordt voorgestaan. Bij de moeders gaat dit ook op voor „autorijden”, bij vaders daarentegen sterker voor „een band plakken” en „een stop verwisselen”. Anders geformuleerd: met name de *wenselijkheid van rollenscheiding in de lagere milieus* komt in deze qua milieu toch niet al te heterogene groep (cf. tabel 1) duidelijk naar voren, zowel bij vrouwen als bij mannen, een ondersteuning van Meijnen's bevindingen alsmede een aanvulling daarop, omdat hij alleen vrouwen had ondervraagd.

Opvallend is dat zowel ten aanzien van de feitelijke als de wenselijke taakverdeling op de items van de verzorgingsfactor geen milieuverschillen konden worden aangetroffen. De gemiddelden, ook van de vrouwen, liggen tussen de 3.2 en 4.1 en wijzen dus in de richting van meer vrouwelijke participatie, feitelijk en *wenselijk* (!). Dit laatste is een betrekkelijk onverwacht gegeven. Enerzijds wijzen de resultaten er op dat vrouwen met stijgend milieu in toenemende mate bereid zijn traditioneel „mannelijke” klusjes op te knappen, anderzijds lijkt het dat de vrouwen hun feitelijk grotere participatie aan verzorgende activiteiten ook min of meer wenselijk achten, óók in de hogere milieugroep (bijvoorbeeld een gemiddelde van 3.7 voor bedden opmaken en van 3.6 voor stofzuigen). Een dergelijk resultaat komt overeen met wat bijvoorbeeld Haas (1980, blz. 294) opmerkt naar aanleiding van een onderzoek naar taakverdeling bij zogenaamde „role-sharing couples”: „...the wife's reluctance to give up her traditional authority over many domestic chores. (...) Not only did the wives have to contend with the husband's disinclination to do chores, they also had to cope with guilt feelings about abandoning their

traditional role and with the mixed feelings they had seeing their husbands do nontraditional tasks". Tot zover Haas. Let wel: het ging in haar onderzoek om echtparen met de vaste bedoeling te komen tot een zo egalitair mogelijke taak- en rolverdeling. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat ook vrouwen die zich in een voortrekkerspositie bevonden niet zonder meer bereid of in staat zijn de hen traditioneel toebedeelde taken af te staan of op egalitaire basis met anderen te delen (zie ook Vergeer & Van IJzendoorn, 1981).

4.1.5. *Vergelijking tussen „traditionele” gezinnen en gezinnen met buitenshuis werkende moeders*

In de door ons onderzochte groep bleken 28 moeders (17%) buitenshuis te werken. In praktisch alle gevallen ging het om een part-time baan, slechts drie moeders hadden een volledige betrekking. Bij deze 28 gezinnen werd nagegaan of de taakverdeling met betrekking tot verzorgende en huishoudelijke taken afweek van die in meer traditionele gezinnen, waar de vrouw geen beroepsarbeid verrichtte.

Alvorens de discussie toe te spitsen op de resultaten met betrekking tot de taakverdeling, wordt kort ingegaan op een aantal direct en indirect relevante achtergrondgegevens.

Op de in het onderzoek gestelde vraag: „Vindt u het gunstig of ongunstig voor de opvoeding van jonge kinderen, als moeders een gedeelte van de week buitenshuis gaan werken?”, antwoordde 67% van alle moeders dit „ongunstig” of „zeer ongunstig” te vinden. Ongeveer 15% (waaronder een groot deel van de werkende moeders) vond het „gunstig” tot „zeer gunstig”. Het gemiddelde op de gehanteerde 5-puntsschaal (lopend van (1) zeer ongunstig tot (5) zeer gunstig) bedroeg 2.36 (SD = .96). Van de vaders antwoordde 60% in min of meer afwijzende zin en vond 28% het „gunstig” tot „zeer gunstig” ($\bar{X} = 2.57$, SD = 1.11). Analyse van de verschillen tussen man en vrouw wees op een verschil van inzicht tussen beide echtgenoten ($t = 2.45$, $p < .05$, 2-zijdig). In de door ons onderzochte groep achten vaders een part-time baan van hun vrouw dus minder ongunstig voor de opvoeding dan de vrouwen zelf. Geen verschil kon worden gekonstateerd tussen de antwoorden van beide echtgenoten op de vraag: „Vindt u het gunstig of ongunstig voor de opvoeding van jonge kinderen, als vaders korter zouden gaan werken?” (\bar{X} -moeders = 4.07, SD = .69; \bar{X} -vaders = 3.97, SD = .68; $t = -1.63$, n.s.). Opvallend is hier de overwegend positieve attitude met betrekking tot het korter werken van de vader. Ruim 80% van de moeders én de vaders vindt dit gunstig tot zeer gunstig! Voor de vaders bedroeg de correlatie tussen het antwoord op de eerste vraag en SES .24 ($p < .01$, 2-zijdig); de correlatie tussen SES en het antwoord op de tweede vraag was .04 (n.s.). Vaders afkomstig uit lagere milieuklassen vinden het blijkbaar ongunstiger voor de opvoeding als hun vrouw buitenshuis gaat werken dan vaders afkomstig uit hogere milieuklassen.

groepen. Inspectie van de gemiddelden per milieugroep wijst op een zo goed als monotone relatie (met één enkele inversie) met de SES-hiërarchie. Dit resultaat komt overigens overeen met bevindingen elders (cf. Clason, 1977, blz. 42 e.v.). Voor vrouwen bedroeg de korrelatie tussen SES en het antwoord op de eerste vraag .29 ($p < .001$, 2-zijdig); bij de tweede vraag was deze korrelatie .17 ($p < .05$, 2-zijdig). Moeders uit de lagere milieugroepen vinden het ongunstiger voor de opvoeding als ze zelf buitenshuis gaan werken dan moeders afkomstig uit hogere milieus. Evenals bij de vaders blijkt ook hier een bijna monotone relatie met de SES-hiërarchie te bestaan. De (overigens lage) korrelatie van .17 tussen SES en het antwoord op de tweede vraag lijkt er op te wijzen dat moeders afkomstig uit hogere milieus het nóg gunstiger voor de opvoeding vinden dat hun man part-time gaat werken dan moeders uit lagere milieus.

Analyse van verschillen tussen de opvattingen van buitenshuis werkende moeders en huisvrouwen wees uit dat eerstgenoemde categorie de mogelijk ongunstige effecten van het buitenshuis werken op de opvoeding aanmerkelijk lager taxeert dan de huisvrouwen, een weinig verrassend gegeven ($z = -6.0$, $p < .001$) (3). Tussen de echtgenoten van de twee categorieën moeders bestond een overeenkomstig verschil van mening ($z = -4.87$, $p < .001$). Ook staan de buitenshuis werkende vrouwen (nóg) positiever ten opzichte van een part-time functie van hun man dan de huisvrouwen ($z = -2.27$, $p < .05$). Het verschil tussen de echtgenoten van beide categorieën vrouwen tendeert wederom in dezelfde richting, zij het niet significant ($z = -1.81$, $p = .07$).

Clason (1977, blz. 45) wijst op onderzoeksresultaten waaruit blijkt dat de kans op het verrichten van beroepsarbeid door gehuwde vrouwen stijgt, naarmate het opleidingsniveau hoger is. In de door ons onderzochte groep vrouwen bedraagt de korrelatie tussen buitenshuis werken (1 = ja; 2 = neen) en SES (waarin opleidingsniveau verdiskonteerd is) $-.27$ ($p < .01$, 2-zijdig). Van de werkende moeders is 65% afkomstig uit milieuklasse 6. De leeftijd van de jongste kinderen van de werkende moeders bedroeg 8.7 maanden ($SD = 3.7$) en van de op-één-na-jongste kinderen 28.8 maanden ($SD = 5.1$). Voor de niet-buitenshuis werkende moeders bedroegen deze cijfers respectievelijk 8.7 maanden ($SD = 4.9$) en 30.0 maanden ($SD = 5.0$). In dit opzicht verschilden de twee categorieën moeders dus nauwelijks. Tot zover enkele achtergrondgegevens.

(3) Vanwege het grote verschil in aantallen waarnemingen en mede vanwege de soms forse variantieverschillen, zijn verschillen tussen de groepen werkende en niet-werkende moeders en hun echtgenoten geanalyseerd met behulp van een non-parametrische procedure voor het vergelijken van twee onafhankelijke steekproeven, de Mann-Whitney U-toets. Ook in dit geval werd steeds 2-zijdig getoetst.

In tabel 6 staan de belangrijkste verschillen in taakverdeling (feitelijk en wenselijk) tussen buitenshuis werkende moeders en moeders die geen beroepsarbeid verrichten. Ook zijn verschillen tussen de echtgenoten van beide categorieën vrouwen in de tabel weergegeven (4). Zowel tussen beide categorieën moeders als hun echtgenoten treden met betrekking tot de feitelijke taakverdeling alleen verschillen naar voren op het gebied van de verzorgende activiteiten. Het verschonen van luiers en het naar het toilet brengen van hun kind worden door de werkende moeders meer in „egalitaire richting” geskoord, vergeleken met de niet-werkende moeders. Voor de echtgenoten geldt dat het naar de toilet brengen en het geven van de fles (en bijna: 's nachts naar het huilende kind kijken) door de vaders in de gezinnen met werkende moeders in meer egalitaire richting worden beantwoord, vergeleken met de echtgenoten van de niet-werkende moeders. Hoewel het nog steeds gaat over de feitelijke taakverdeling zoals weergegeven door de ouders, lijkt het er toch op dat in gezinnen met buitenshuis werkende moeders de echtgenoten een iets groter aandeel in verzorgende activiteiten hebben. Ook de verschillen in de gemiddelden van de meeste andere items wijzen, hoewel niet significant, in dezelfde richting. Niettemin wordt het grootste deel toch verricht door de vrouwen. Het lijkt te gaan om betrekkelijke kleine, marginale aanpassingen (zie ook Clason, 1977, blz. 48 en Kooy, 1979, p. 93).

Ten aanzien van de wenselijke taakverdeling bestaan tussen de twee groepen moeders verschillen met betrekking tot bedden opmaken, stofzuigen en een lekke band plakken. In het geval van de twee eerste activiteiten wensen de werkende moeders een minder exclusief vrouwelijke participatie dan de niet-werkende moeders. Het plakken van een lekke band zou volgens de werkende moeders minder exclusief mannelijk moeten zijn. Ten aanzien van bedden opmaken, stofzuigen (en bijna: het geven van de fles) geldt voor de echtgenoten van de buitenshuis werkende moeders dat zij deze activiteiten als minder exclusief vrouwelijk wensen te beschouwen dan de echtgenoten van niet-werkende moeders. De „karwei-items” kapot speelgoed repareren, een band plakken en een stop verwisselen worden door deze categorie mannen als minder exclusief mannelijk geskoord. In de gezinnen waar moeders beroepsarbeid verrichten lijkt er dan ook onmiskenbaar sprake van de *wens tot een meer egalitaire relatie*, op diverse gebieden van het gezinsleven. Dit komt naar voren in de antwoorden van beide echtgenoten. Dit resultaat is geheel in overeenstemming met hetgeen Clason in haar onderzoek kon vaststellen: „...gehuwde

(4) Hoewel gebruik is gemaakt van de Mann-Whitney toets voor twee onafhankelijke steekproeven (cf. voetnoot 3) zijn ter illustratie de gemiddelden op de diverse items vermeld. Vanwege het gebruik van de Mann-Whitney toets zijn de verschillen tussen de diverse groepen steeds per item, dus univariaat, geanalyseerd. Onder referentie aan voetnoot 2 zij verder vermeld dat voor de „werkende gezinnen” en voor de „niet-werkende gezinnen” de maximale N respectievelijk 26 en 128 bedroeg.

TABEL 6
 Verschillen in opvatting omtrent feitelijke en wenselijke taakverdeling tussen werkende en niet-werkende moeders en hun echtgenoten.
 (Differences in opinion about actual and preferred division of family tasks between working mothers and housewives,
 and between their husbands).

Item:	feitelijke taakverdeling									
	werkende moeders		niet-werkende moeders		echtgen. werkende moeders		echtgenoten niet-werkende moeders		z	p
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
2. Naar toilet brengen	3.13	.46	3.44	.67	3.08	.48	3.38	.75	-2.3	.02
5. Een luier omdoen	3.56	.70	3.82	.77	2.89	.92	3.26	1.04	-1.9	.55
6. 's Nachts naar kind gaan kijken					3.37	.69	3.69	.64	-2.1	.04
14. Baby de fles geven										
wenselijke taakverdeling										
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	z	p
1. Bedden opmaken	3.37	.88	3.77	.82	3.41	.80	3.89	.82	-2.7	.01
4. Kapot speelgoed repareren					2.73	.78	2.14	.76	-3.3	.00
7. Band plakken	2.04	.86	1.62	.77	2.17	1.05	1.58	.78	-2.7	.01
8. Siofzuigen	3.35	.56	3.67	.75	3.25	.65	3.62	.79	-2.2	.03
14. Baby de fles geven					3.15	.36	3.37	.60	-1.9	.059
15. Een stop verwisselen					2.58	.64	2.20	.91	-2.0	.04

vrouwen die beroepsarbeid verrichten aanvaarden de bestaande sexeroldifferentiatie in mindere mate dan gehuwde vrouwen die geen beroepsarbeid verrichten" (o.c., blz. 98). Ook Scanzoni (1980) kwam tot soortgelijke bevindingen.

Ondanks de waargenomen verschuiving in meer egalitaire richting, blijft er ook bij de buitenshuis werkende moeders een voorkeur aanwezig de verantwoordelijkheid ten aanzien van met name bepaalde huishoudelijke activiteiten niet (volledig) uit handen te geven (cf. tabel 6, wenselijke taakverdeling: \bar{X} -bedden opmaken = 3.37; \bar{X} -stofzuigen = 3.35). Een resultaat dat in overeenstemming is met hetgeen Haas (1980, blz. 294) opmerkt naar aanleiding van haar onderzoek bij zgn. „role-sharing couples" (zie 4.1.4.).

4.2. Activiteitenpatroon van de ouders wanneer ze beiden thuis zijn

Teneinde enig inzicht te verkrijgen in het activiteitenpatroon van de ouders wanneer ze beiden thuis zijn, werd aan de moeders en vaders onafhankelijk van elkaar gevraagd aan te geven met welke van de drie volgende activiteiten zij zich *het meest* bezighielden:

- (1) Activiteiten waaraan de kinderen niet deelnemen (zoals werk buitenshuis, de krant lezen, eten koken etc);
- (2) Verzorgende activiteiten met de kinderen (zoals wassen, naar bed brengen, aan- en uitkleden e.d.);
- (3) Spelen met de kinderen binnenshuis (zoals puzzelen, voorlezen, zingen, stoeien, e.d.) of activiteiten met de kinderen buitenshuis (als zwemmen, fietsen, speel- of dierentuinbezoek e.d.).

Het ging om het tijdvak tussen 17.00 en 21.00 uur door de week en zondags. Om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te verkrijgen werd dit tijdvak onderverdeeld in vier perioden van telkens één uur, waarvoor dus (1), (2) of (3) moest worden gekozen.

4.2.1. *Verschillen in activiteitenpatroon tussen moeders en vaders*

In tabel 7 vindt men de aantallen moeders (rijen) en vaders (kolommen) die zich in de diverse perioden met activiteit 1, 2 of 3 bezighouden weergegeven in percentages. Over alle gezinnen waar zowel vader als moeder een antwoord hadden gegeven, zijn deze antwoorden per activiteit in een kruistabel tegen elkaar uitgezet en vervolgens weergegeven als een percentage van het totaal. Aldus vindt men op de diagonalen van de acht kruistabellen de percentages overeenstemming tussen de echtgenoten en in de overige cellen de verschillen in activiteitenpatroon tussen de echtgenoten. Het zijn met name deze verschillen op „gezinsniveau" die ons het meest interesseren. Teneinde na te gaan of de echtgenoten in de door ons onderzochte groep van elkaar verschillen dient

men de cellen van de driehoek rechtsboven de diagonaal te vergelijken met de cellen in de linker benedendriehoek. Ter illustratie twee uiteenlopende gevallen :

(1) *Duidelijke verschillen in activiteitenpatroon tussen de echtgenoten.* Dit doet zich voor tussen 5 en 6 uur door de week. De „ruwe scores” van deze kruistabellen zien er als volgt uit:

	v a d e r			
m o e d e r	73	5	39	117
	9	1	2	12
	17	0	6	23
	<hr/>			
r	99	6	47	152

Toelichting: In 73 van de 117 gezinnen waar de moeder zich in deze periode bezighoudt met activiteit 1 doet de vader dat ook. In 5 van de gezinnen is de vader ondertussen met activiteit 2 bezig en in 39 van deze gezinnen is de vader ondertussen met activiteit 3 bezig. In 73 van de 99 gezinnen waar de vader zich met activiteit 1 bezighoudt doet de moeder dit ook. In 9 van deze gezinnen is zij ondertussen met activiteit 2 bezig en in slechts 17 van deze gezinnen is zij met activiteit 3 bezig. Een duidelijk verschil tussen vader en moeder ten aanzien van de participatie aan activiteit 3.

(2) *Geen duidelijke verschillen in activiteitenpatroon tussen de echtgenoten.* Dit doet zich voor tussen 6 en 7 uur door de week. De „ruwe scores” van deze kruistabel zien er als volgt uit:

	v a d e r			
m o e d e r	6	9	7	22
	18	46	20	84
	8	12	24	44
	<hr/>			
r	32	67	51	150

Toelichting: Hoewel het percentage „overeenstemming” tussen de antwoorden van beide echtgenoten in dit geval niet groter is dan in geval 1 (51 versus 53), zijn de verschillen tussen de echtgenoten veel symmetrischer verdeeld, waardoor niet kan worden gesproken van een duidelijk verschillend activiteitenpatroon.

Een toetsingsprocedure die gevoelig is voor een asymmetrische verschuiving van het activiteitenpatroon in de richting van één van beide echtgenoten is de tekentoets (cf. Siegel, 1956). In geval 1 worden de 46 +—verschillen uit de rechter bovendriehoek vergeleken met de 26 —verschillen in de linker benedendriehoek. Deze asymmetrische verdeling leidt tot een significant verschil in activiteitenpatroon tussen de beide echtgenoten ($z = 2.24$, $p = .03$, 2-zijdig). In geval 2 houden de +—verschillen (36) en de —verschillen (38) elkaar in evenwicht en is een verschil in activiteitenpatroon niet aanwezig ($z = .12$, $p = .91$, 2-zijdig). Op analoge wijze werden, steeds in combinatie met inspectie van de „ruwe” kruistabellen, de verschillen tussen de echtgenoten getoetst en

geïnterpreteerd. Verschillen tussen de echtgenoten konden verder worden aangetoond zondags tussen 5 en 6 uur ($z = 4.83$, $p = .00$), zondags tussen 6 en 7 uur ($z = 2.37$, $p = .02$) en zondags tussen 7 en 8 uur ($z = 2.36$, $p = .02$). Tussen 5 en 6 uur zijn de vaders aanzienlijk frequenter betrokken bij (re)creatieve bezigheden binnens- of buitenshuis met de kinderen (aktiviteit 3) dan de moeders. Tussen 6 en 7 uur houden de vaders zich iets meer met de kinderen bezig dan de moeders en besteden ze, naast verzorgende activiteiten, ook wat meer tijd aan aktiviteit 3 dan de moeders. Tussen 7 en 8 tenslotte is de moeder wat meer bezig met aktiviteit 3 maar de verschuiving vindt toch met name plaats in de richting van een groter aandeel van de moeder in activiteiten met de kinderen in het algemeen, vooral op verzorgend terrein.

TABEL 7

Aantallen moeders (rijen) en vaders (kolommen) naar hun deelname aan aktiviteit 1, 2 of 3 in diverse perioden (in afgeronde percentages)*
(Number of wives (rows) and husbands (columns) participating in various home activities in different periods)

		VADERS															
		Door-de-week															
		5 - 6			6 - 7			7 - 8			8 - 9						
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3				
	1	48	3	26	77	4	6	5	15	23	8	3	34	83	4	1	88
	2	6	1	1	8	12	31	13	56	15	31	7	53	5	3	1	9
	3	11	0	4	15	5	8	16	29	4	5	4	13	2	1	1	4
		65	4	31	21	45	34	42	44	14	90	8	3				
M O E D E R S		Zondags															
		5 - 6			6 - 7			7 - 8			8 - 9						
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3				
	1	13	3	35	51	3	9	6	18	25	4	1	30	81	7	1	89
	2	1	1	4	6	6	31	15	52	14	36	5	55	6	2	1	9
	3	7	5	32	44	3	8	19	30	3	7	4	14	1	1	1	3
		21	9	71	12	48	40	42	47	10	88	10	3				

* Toelichting. zie tekst.

TABEL 8

Aantallen moeders en vaders naar hun deelname door-de-week (rijen) en zondags (kolommen) aan activiteit 1, 2 of 3 in diverse perioden (in afgeronde percentages)*
 (Comparison of time spent on various home activities during the week (rows) and on sundays (columns))

d o o r d e w e e k	MOEDERS															
	5 - 6			6 - 7			7 - 8			8 - 9						
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3				
1	49	0	27	76	11	1	3	15	28	6	0	34	87	1	0	88
2	0	6	3	9	3	48	5	56	3	47	3	53	0	8	1	9
3	2	0	13	15	4	3	22	29	0	2	11	13	2	0	2	4
	51	6	43	18	52	30	31	55	14	88	9	3				

d o o r d e w e e k	VADERS															
	5 - 6			6 - 7			7 - 8			8 - 9						
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3				
1	17	6	42	65	8	7	6	21	36	6	1	43	87	2	1	90
2	0	3	1	4	3	38	4	45	5	37	1	43	1	7	0	8
3	4	0	27	31	1	5	29	35	2	3	9	14	1	1	1	3
	21	9	70	12	50	39	43	46	11	89	10	2				

* Toelichting: zie tekst.

Op dezelfde manier werd, voor vaders en moeders afzonderlijk, het door-de-weekse activiteitenpatroon vergeleken met het zondagse patroon. In tabel 8 vindt men de gegevens schematisch weergegeven. Bij moeders is er zondags tussen 5 en 6 uur een zeer markante verschuiving in de richting van een deelname aan (re)creatieve activiteiten met de kinderen ($z = 6.08, p = .00$), een verschuiving die zich, overigens niet minder markant, ook bij de vaders voordoet ($z = 7.56, p = .00$). Bij de vaders doet zich tenslotte zondags tussen 6 en 7 nog een verschuiving voor die wijst op een grotere deelname aan activiteiten met kinderen, zowel in verzorgende als in (re)creatieve zin ($z = 2.11, p = .04$). Bij de moeders treden er eigenlijk zondags vanaf 6 uur al nauwelijks meer verschillen op met de door-de-weekse activiteiten, bij de vaders is dit pas vanaf 7 uur het geval. Een algemene kenschets van de rol van de vader in het activiteitenpatroon houdt in elk geval in dat hij een duidelijk (re)creatieve, wellicht ludieke, functie in het gezin vervult wanneer beide ouders aanwezig zijn. Vooral zondags laat hij zich wat dit betreft niet onbetuigd. Op die dag is hij trouwens ook in het tweede uur (tussen 6 en 7) nog wat meer bij de kinde-

ren betrokken dan op een door-de-weekse dag het geval is. Vanaf 7 uur neemt de moeder, vooral ten aanzien van verzorgende activiteiten, het heft weer in handen en vertonen de vaders de neiging zich terug te trekken. Er zij op gewezen dat het hier gerapporteerde onderzoek zich heeft voltrokken bij ouders van (zeer) jonge kinderen en dat de antwoorden, die van de vaders en moeders zelf afkomstig zijn, vertekenend kunnen werken. Op de relatief prominente rol van de vader tussen 5 en 7 uur zondags is overigens al eerder door ons gewezen (cf. Tavecchio & Van IJzendoorn, 1979).

De hier vermelde resultaten met betrekking tot het activiteitenpatroon sluiten overigens aan bij suggesties van Belsky (1980) en Pedersen et al. (1979), dat de vader zich met *andere* activiteiten bezighoudt dan de moeder en daardoor een stimulerende invloed kan hebben op het kind. Voor een uitvoerige discussie over de specifiek vaderlijke bijdrage aan de gezinsinteractie zij verwezen naar Vergeer & Van IJzendoorn (1981).

4.2.2. Milieuverschillen in activiteitenpatroon

Op dezelfde wijze als eerder gedaan werd bij het onderzoek naar de taakverdeling werd de onderzoeksgroep opgesplitst in 2 milieuklassen (zie 4.1.4.). Voor vaders en moeders afzonderlijk werd nagegaan of de verdeling over de drie activiteiten milieuafhankelijk was. Voor de moeders bleek dat vrouwen afkomstig uit de hogere milieugroep zich zondags tussen 5 en 6 uur méér met de kinderen bezighielden, vooral in (re)creatieve zin ($X^2 = 6.3$, $DF = 2$, $p = .04$). De vaders uit de hogere milieugroep hielden zich zondags tussen 7 en 8 uur méér met hun kinderen bezig, zowel in verzorgende als in (re)creatieve zin ($X^2 = 10.5$, $DF = 2$, $p = .005$).

4.2.3. Verschillen in activiteitenpatroon tussen „traditionele” gezinnen en gezinnen met buitenshuis werkende moeders

Het enige verschil in activiteitenpatroon dat tussen werkende moeders en niet buitenshuis werkende moeders kon worden aangetoond betrof de deelname aan activiteiten mét de kinderen zondags tussen 5 en 6 uur. Werkende moeders hielden zich in grotere getale bezig met activiteit 3 dan niet buitenshuis werkende moeders ($X^2 = 8.75$, $DF = 2$, $p = .01$). De echtgenoten van werkende moeders bleken zowel door de week als zondags tussen 7 en 8 méér met hun kinderen te doen dan echtgenoten van niet buitenshuis werkende moeders. Dit verschil in activiteitenpatroon uit zich in een verhoogde deelname aan zowel verzorgende als (re)creatieve activiteiten (resp. $X^2 = 8.28$, $DF = 2$, $p = .02$ voor door de week en $X^2 = 21.68$, $DF = 2$, $p = .00$ voor zondags). Er zij aan herinnerd dat 65% van de buitenshuis werkende moeders afkomstig was uit milieuklasse 6. Dit verklaart wellicht voor een deel de overeenkomst tussen de resultaten uit 4.2.2. en 4.2.3.

5. Samenvatting en conclusies

Het in dit artikel gerapporteerde onderzoek naar rol- en taakverdeling in het gezin is verricht bij een relatief grote groep *echtparen*. Op deze wijze zijn tal van vragen, die ook in betrekkelijk recent onderzoek nog overwegend of alleen aan vrouwen werden gesteld, aan beide echtgenoten voorgelegd. Het gezin was de observatie-eenheid, niét de opvatting van één van beide echtgenoten over dat gezin.

Met betrekking tot de feitelijke en wenselijke taakverdeling tussen man en vrouw in het gezin werd ons a priori uitgangspunt dat onderscheid kan worden gemaakt tussen activiteiten die traditioneel als specifiek vrouwelijk en specifiek mannelijk te boek staan heel duidelijk door de resultaten van een uitgevoerde componenten-analyse bevestigd. Naast een verzorgingsfactor en een karweifactor, werd ook enige steun gevonden voor het bestaan van een interactiefactor, waarop activiteiten laden die te maken hebben met de omgang met het kind en die minder geslachtsgebonden lijken te zijn (knuffelen, stoeien). Gevraagd naar hun wensen met betrekking tot de taakverdeling in het gezin antwoordden zowel vrouwen als mannen in meer egalitaire richting, anders gezegd: men wil toch enigszins afstand nemen van de bestaande feitelijke rolverdeling in een minder exclusief mannelijke of vrouwelijke richting. Niettemin blijven ook in de gewenste taakverdeling de klassieke accentverschillen duidelijk waarneembaar. Op *gezinsniveau* zijn de verschillen van opvatting tussen man en vrouw, gezien de daaraan verbonden konsekwenties, natuurlijk het meest interessant. Multivariate analyse van de verschillen tussen de echtgenoten met betrekking tot hun opvattingen over de wederzijdse participatie aan de diverse activiteiten wees ten aanzien van de feitelijke taakverdeling op een significant verschil betreffende de activiteiten van de verzorgingsfactor. En wel „ten gunste” van de vrouwen. Omdat het gaat om *opvattingen* van de echtgenoten over elkaars participatie is de interpretatie van geconstateerde verschillen niet ondubbelzinnig. Het kan betekenen dat vrouwen hun eigen aandeel overschatten (en dat van hun echtgenoot enigszins bagatelliseren), maar het kan er ook op duiden dat mannen hun eigen bijdrage aan verzorgende activiteiten overwaarden (en dientengevolge het aandeel van hun vrouw neigen te onderschatten). In beide gevallen ontstaat een voor de vrouw „positief” gemiddeld verschil. In ieder geval is er een duidelijk verschil in visie tussen beide echtgenoten te constateren. Dit geldt ook voor de activiteiten van de karweifactor, en wel in dezelfde richting. Met betrekking tot de *wenselijke taakverdeling* in het gezin kon ten aanzien van geen enkele activiteit een verschil van opvatting tussen de echtgenoten worden aangetoond. Ook hier ziet men een voorbeeld van de frequent aangetroffen discrepantie tussen ideaal en werkelijkheid.

Opvattingen over taakverdeling in het gezin blijken milieu-afhankelijk te zijn. Dit feit, dat al eerder door diverse auteurs naar voren werd gebracht (zie bij-

voorbeeld Meijnen, 1977 of Clason, 1977 voor een overzicht) kon ook in de door ons verzamelde gegevens duidelijk worden teruggevonden, met name met betrekking tot de activiteiten van de karweifactor, de traditioneel mannelijke activiteiten. Dit ondersteunt Meijnen's bevinding van de *wenselijkheid van rollenscheiding in de lagere milieus* en vormt daarop tevens een aanvulling. omdat hij alleen vrouwen had ondervraagd. Ook tussen de (betrekkelijk kleine) groep buitenshuis werkende moeders en de groep niet buitenshuis werkende moeders bleken enkele verschillen van opvatting te bestaan. Met betrekking tot de feitelijke taakverdeling bleek dat in gezinnen van werkende moeders *beide echtgenoten* een aantal verzorgende activiteiten die direkt met de kinderen te maken hebben (naar het toilet brengen, luiers verschonen, het geven van de fles) in meer „egalitaire richting” beantwoordden. Dit resultaat stemt overeen met bevindingen van Grønseth (1975) bij gezinnen die een symmetrische taakverdeling nastreefden. Hij vond dat de vaders in deze gezinnen een ongeveer gelijk aandeel hadden in de zorg voor de kinderen, hoewel voor het overige het traditionele onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke taken bleef bestaan.

Wat de wenselijke taakverdeling betreft blijkt in gezinnen van buitenshuis werkende moeders een ontwikkeling in de richting van een meer egalitaire relatie. Anderzijds lijken de verschillen niet fundamenteel. Het zou wel eens kunnen gaan om betrekkelijk incidentele, marginale aanpassingen. Zo te zien is het „symmetrische gezin” (Young & Wilmott, 1973) nog een ideaalbeeld. Het is denkbaar dat de afstand in taakverdeling kleiner wordt naarmate de moeder meer tijd buitenshuis spendeert aan beroepsarbeid. In de door ons onderzochte groep was in alle gevallen de man de belangrijkste kostwinner en ging het bij de vrouwen bijna steeds om een part-time baan. Clason's (1977) resultaat dat gehuwde werkende vrouwen de bestaande sexe-rol-differentiatie in mindere mate aanvaardden dan niet buitenshuis werkende vrouwen werd echter duidelijk ondersteund. Opvallend was dat de attitude ten aanzien van het buitenshuis werken van de moeder nogal afwijzend was, vooral bij de moeders zelf. Ook in dit geval was er sprake van milieuverschillen: met stijgend milieu werd de mening over het buitenshuis werken van de moeder minder afwijzend, zowel bij vaders als bij moeders. Over een part-time functie van de vaders werd aanmerkelijk positiever geoordeeld. Ruim 80% van de vrouwen en mannen vond dit gunstig tot zeer gunstig voor de opvoeding van de kinderen.

Welke globale verschillen in activiteitenpatroon treden naar voren in perioden dat beide echtgenoten samen thuis zijn? Hiertoe werd een aantal vragen gesteld over de tijdsbesteding vanaf 5 uur in de namiddag tot 9 uur 's avonds, door de week en zondags. Een analyse op „gezinsniveau” wees uit dat vaders in de genoemde periode een duidelijk (re)creatieve rol in het gezinsleven vervullen, vooral ook zondags aan het eind van de middag en het begin van de avond. De bevinding dat de vader meer met het kind speelt als beide ouders

aanwezig zijn, is in overeenstemming met onderzoeksresultaten van bijvoorbeeld Lamb (1977) en Clarke-Stewart (1978). Ook in verzorgend opzicht springt de vader zondags op voornoemde tijdstippen meer bij dan op een door-de-weekse dag. Vanaf 7 uur 's avonds neemt de moeder het heft weer in handen en beginnen de vaders zich langzaam terug te trekken. Milieuverschillen en verschillen tussen gezinnen waar beide ouders werken en gezinnen waar alleen de man (buitenshuis) werkt liepen gedeeltelijk parallel. Vrouwen uit hogere milieus en werkende moeders houden zich zondags tussen 5 en 6 uur meer op (re)creatieve wijze met hun kinderen bezig dan vrouwen uit de lagere milieus en niet buitenshuis werkende moeders en vaders uit hogere milieus en echtgenoten van buitenshuis werkende moeders houden zich vooral tussen 7 en 8 uur méér met hun kinderen bezig dan vaders uit lagere milieus en echtgenoten van niet buitenshuis werkende moeders. De verhoogde deelname betreft zowel verzorgende als (re)creatieve activiteiten. De echtgenoten van buitenshuis werkende moeders leveren ook door de week tussen 7 en 8 uur een extra bijdrage, mede in verzorgend opzicht.

De vraag in hoeverre SES dan wel het buitenshuis werken van de moeder van beslissende invloed is op de taakverdeling tussen de echtgenoten zou nader onderzocht moeten worden. Voor de beantwoording van deze vraag ontbraken in dit onderzoek de benodigde gegevens.

Samengevat wijzen de onderzoeksresultaten op een „egalitaire” tendens met betrekking tot de verdeling der gezinstaken, waarbij echter de realiteit bij de meer „egalitaire” idealen en wensen achterblijft. We spreken met opzet van een egalitaire *tendens* omdat een volkomen symmetrische verdeling van taken eigenlijk nog nauwelijks wordt nagestreefd, laat staan gerealiseerd. Er blijft zelfs in gezinnen met buitenshuis werkende moeders een accent op vervulling van specifiek huishoudelijke taken door de vrouw zichtbaar (vgl. Kooy, 1979). Dit is in zekere zin vergelijkbaar met de situatie in landen waar meer dan driekwart van de vrouwen buitenshuis werkt, zoals in de Sovjet-Unie. Ook daar blijkt buitenshuis werken tot een soms buitensporige *taakverzwaring* van de vrouw te leiden, omdat zij nog steeds het leeuwendeel van de huishoudelijke taken voor haar rekening neemt (Sacks, 1977).

Een „huiselijke revolutie” (Kooy) lijkt dan ook een relatief verwaarloosde voorwaarde voor vrouwenemancipatie te zijn.

Referenties

- BELSKY, J. *A family analysis of parental influence on infant exploratory competence*. In: F. A. Pedersen (Ed.) *The father-infant relationship*, Praeger Publishers, New York, 1980.
- BERNSTEIN, B. A sociolinguistic approach to socialization: with some reference to educability, in: B. Bernstein, *Class, codes and control I*, London, 1971
- BERNSTEIN, B. & BRANDIS, W. Social class differences in communication and control, in: W. Brandis et al., *Social class, language and communication*, London, 1970
- CHILD, D. *The essentials of factor analysis*. Holt, Rinehart & Winston, London, 1973.
- CLARKE-STEWART, K.A. And daddy makes three: The father's impact on mother and young child, *Child Development*, 1978, 49, 466-478.
- CLASON, C.E. *Beroepsarbeid door gehuwde vrouwen*. Academisch proefschrift, Groningen, 1977.
- DIXON, W.J. & BROWN, M.B. (eds.). *BMDP-77. Biomedical computer programs p-series*. University of California Press, Berkeley, 1977.
- ENDE, H. VAN DEN & VERHOEF, M. *Inductieve statistiek voor gedragswetenschappen. Een kritische inleiding*. Agon Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1973.
- GRØNSETH, E., Work-sharing families. Adaptations of pioneering families with husband and wife in part-time employment, *Acta Sociologica*, 1975, 18, 202-221.
- HAAS, L. Role-sharing couples: A study of egalitarian marriages. *Family Relations*, 1980, 29, 289-296.
- IJZENDOORN, M.H. VAN, TAVECCHIO, L.W.C., GOOSSENS, F.A., & SOUVEREIN, C.R.M. *Empirisch- en historisch-pedagogisch onderzoek naar attachment*. Vakgroep wijsgerige en empirische pedagogiek, Leiden, 1980.
- IJZENDOORN, M.H. VAN & TAVECCHIO, L.W.C. *Ouderschapsmotieven en opvoedingsdoelen: Sexe- en milieuverschillen*, *Pedagogisch Tijdschrift*, 1982, 7, 18-25.
- JANSEN, K. *Attachment bij tweelingen*. Doctoraalscriptie vakgroep wijsgerige en empirische pedagogiek/vakgroep orthopedagogiek, Leiden, 1980.
- KOOP, G.A. De Nederlandse vrouw anno 1978. *Bevolking en Gezin*, 1979, 1, 85-98.
- LAMB, M.E. Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life, *Child Development*, 1977, 48, 167-181.
- MEIJNEN, G.W. *Maatschappelijke achtergronden van intellectuele ontwikkeling*. Wolters-Noordhoff, Groningen, 1977.
- MORRISON, D.F. *Multivariate statistical methods*. McGraw-Hill, New York 1976².
- NEDERHOF, A.J. *Beter Onderzoek, Bestrijding van foutenbronnen in sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. VUGA-Uitgeverij, 's-Gravenhage, 1981.
- NIE, N.H., HULL, C.H., JENKINS, J.G., STEINBRENNER, K. & BENT, D.H. *SPSS, Statistical Package for the Social Sciences*, Second Edition. McGraw-Hill, New York, 1975, Update Manual 7-9, 1981.
- PEDERSEN, F.A., YARROW, L.J., ANDERSON, B.J., CAIN, R.L. Conceptualization of father influences in the infancy period. In: M. Lewis & L.A. Rosenblum (Eds.), *The child and its family*, Plenum Press, New York, 1979.
- SACKS, M.P. Unchanging times: A comparison of the everyday life of Soviet working men and women between 1923 and 1966, *Journal of Marriage and the Family*, 1977, 39, 793-805
- SAFILIOS-ROTHSCHILD, C. *Toward a Sociology of Women*. Xenox College Publishing, Lexington, Mass./Toronto, Can., 1972.
- SCANZONI, J. Contemporary marriage types: a research note. *Journal of Family Issues*, 1980, 1, 125-140.
- SIEGEL, S. *Nonparametric statistics for the behavioral sciences*. McGraw-Hill, New York, 1956.
- TAVECCHIO, L.W.C. & IJZENDOORN, M.H. VAN. Verslag van een vooronderzoek naar gehechtheidsrelaties tussen kind en ouders. In: IJzendoorn, M.H. van & Tavecchio, L.W.C.: *Empi-*

risch-pedagogisch onderzoek naar attachment. Vakgroep wijsgerige en empirische pedagogiek, Leiden, 1979.

TAVECCHIO, L.W.C. & IJZENDOORN, M.H. VAN. Dichtheid van het opvoedingsmilieu en attachment: een vooronderzoek. *Pedagogische Studiën*, 1982, 59, 1-15.

VERGEER, M.M. & IJZENDOORN, M.H. VAN. Naar een symmetrisch gezin. De rol van de vader in de gehechtheidsontwikkeling van het jonge kind. *Psychologie & Maatschappij*, 1981, 16, 340-365.

WESTERLAAK, J.M. VAN, KROPMAN, J.A. & COLLARIS, J.W.M. *Beroepenklapper*. Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen, 1975.

YOUNG, M. & WILMOTT, P. *The symmetrical family. A study of the work and leisure in the London region*. Routledge & Kegan Paul, London, 1973.

Abstract

The main subject of this investigation has been the actual and the preferred division of family tasks between the parents of young children. Apart from that, we have tried to give a more general description of the activity pattern when both parents are at home.

The results show a noticeable trend towards equality with respect to family tasks, particularly in the higher socio-economic strata; this egalitarianism, however, appears not so much a fact as an ideal to be pursued. Moreover, even in the 'ideal' situation the traditional masculine/feminine work division remains to some extent (about which both partners agree). The ideal of a completely egalitarian, symmetrical family is apparently not pursued within our group of respondents, not even by families with working mothers. However, both in the actual and the preferred task division as well as in the general activity pattern these families do show a shift towards more equality — but even (part-time) working mothers are reluctant to leave specifically domestic tasks to their husbands.

Finally, it appears that when both parents are at home the father plays more with the children, and thus fulfills a clearly recreational and creative role within family life.

Appendix

Bij de principale-componenten analyses (1) werd uitgegaan van een minimale eigenwaarde per te extraheren faktor van 1 en van de eis dat minimaal 3 items op een factor voldoende moeten laden ($> .30$, cf. Child, 1973). Hoewel in alle uitgevoerde analyses méér dan drie factoren een eigenwaarde groter dan 1

(1) Gekozen is steeds voor 'pairwise deletion' van ontbrekende gegevens, i.t.t. 'listwise deletion'. Het voordeel van een zo groot mogelijk aantal gevallen voor de diverse analyses heeft zwaarder gewogen dan het nadeel van (relatief minieme) wijzigingen in de samenstelling van de te analyseren groep. De diverse N's lopen uiteen van 324-306 voor de totale groep, van 162-154 voor de mannen en van 162-148 voor de vrouwen.

hadden (zowel bij de feitelijke als bij de wenselijke taakverdeling), bleek na rotatie volgens het varimaxkriterium op de eerste vier, drie en twee factoren de driedimensionele oplossing het beste te interpreteren. De driedimensionele oplossing laat weinig tot geen bipolariteit van faktorladingen zien. Dit geldt zowel voor de ongeroteerde als voor de varimax geroteerde factoren. In tabel 1 vindt men voor de drie geanalyseerde groepen afzonderlijk, de faktorladingen op de eerste drie factoren, na varimaxrotatie. Het gaat daarbij om de feitelijke taakverdelingsitems.'

TABEL 1
Varimax geroteerde principale factoren bij een driefactoriële oplossing van items omtrent feitelijke taakverdeling tussen man en vrouw
(Varimax rotated principal components of the actual division of family tasks between husband and wife)

Items	Faktor	Totale groep			Vrouwen			Mannen		
		I	II	III	I	II	III	I	II	III
1. Bedden opmaken		.55	.10	-.21	.48	.00	.08	.57	.12	-.34
2. Naar toilet brengen		.60	.04	.22	.61	-.00	-.04	.60	.13	.32
5. Luijer omdoen		.74	-.14	.13	.76	-.11	.07	.75	-.13	.07
6. 's Nachts naar kind gaan kijken		.46	.16	-.09	.46	.27	.08	.43	.06	-.23
8. Stofzuigen		.62	.01	-.17	.60	-.03	-.17	.61	.02	-.12
14. Baby de fles geven		.65	-.19	.12	.72	-.14	.03	.57	-.19	.10
4. Kapot speelgoed repareren		-.01	.76	-.04	-.10	.75	.09	.04	.75	-.02
7. Band plakken		-.02	.56	.27	.05	.32	.50	-.13	.68	.19
12. Autorijden		.07	.56	.00	.04	.60	.08	.10	.57	-.10
15. Een stop verwisselen		-.03	.68	-.04	-.03	.70	-.06	-.05	.70	.05
3. Knuffelen		-.01	-.09	.69	.14	-.09	.59	-.08	-.13	.67
9. Stoeien		-.08	.19	.67	-.09	.03	.77	-.04	.17	.62
13. Voorlezen		.34	.02	.34	.49	.03	.35	.32	.06	.34
Eigenwaarde		2.37	1.81	1.25	2.47	1.67	1.31	2.29	1.99	1.29
% variantie		18.3	13.9	9.6	19.0	12.8	9.5	17.6	15.3	10.0

TABEL 2
Varimax geroteerde principale factoren bij een driefactoriële oplossing van items omtrent wenselijke taakverdeling tussen man en vrouw
(Varimax rotated principal components of the preferred division of family tasks between husband and wife)

Items	Faktor	Totale groep			Vrouwen			Mannen		
		I	II	III	I	II	III	I	II	III
4. Kapot speelgoed repareren		.76	-.04	-.12	.75	.01	-.11	.76	-.09	.09
7. Band plakken		.73	-.25	.05	.74	-.24	.15	.73	-.23	.00
12. Autorijden		.49	.01	.30	.46	-.14	.32	.51	.17	-.17
15. Een stop verwisselen		.69	-.07	-.01	.72	-.05	-.07	.66	-.07	.15
1. Bedden opmaken		-.07	.70	.12	-.11	.78	-.05	.01	.67	.03
8. Stofzuigen		-.14	.78	.08	-.29	.73	-.05	-.05	.78	.01
13. Voorlezen		.02	.41	-.18	-.12	.08	-.36	-.00	.47	-.03
14. Baby de fles geven		-.15	.51	-.19	.03	.51	-.21	-.31	.53	.04
3. Knuffelen		.16	.22	-.70	.18	.11	-.75	-.02	.15	.83
9. Stoeien		.10	-.12	.45	.04	-.14	.57	.19	.03	.38
11. Straffen		.07	.33	.65	-.01	.48	.64	.23	.33	-.49
Eigenwaarde		2.30	1.41	1.29	2.45	1.60	1.29	2.24	1.56	1.12
% variantie		20.9	12.8	11.7	22.3	14.5	11.7	20.3	14.1	10.2

De drie factoren verklaren in de diverse analyses steeds ongeveer 42% van de variantie in de oorspronkelijke variabelen. De eerste geroteerde faktor wordt gekenmerkt door items die veelal tot de traditioneel „vrouwelijke” taken worden gerekend (1, 2, 5, 6, 8 en 14): de „verzorgingsfaktor”. Op de tweede geroteerde faktor laden items die tot de traditioneel „mannelijke” taken gerekend worden (4, 7, 12 en 15): de „karweifaktor”. Activiteiten als stoeien en knuffelen laden duidelijk op een afzonderlijke dimensie. met een meer „pedagogisch” en minder sexerol-gebonden karakter. Op conceptuele gronden werd ook het item „voorlezen”, dat de neiging vertoont op zowel faktor I als op faktor III te laden, gerekend tot het domein van deze pedagogische of „interaktiefaktor”. De dimensionele structuur is bij vrouwen en mannen nagenoeg gelijk, met uitzondering van het item „band plakken”, dat bij de vrouwen minder duidelijk tot de karweifaktor behoort dan bij de twee andere groepen. De resultaten met betrekking tot de wenselijke taakverdeling tussen man en vrouw die in tabel II zijn weergegeven vormen grotendeels een „bevestiging” van de bij de feitelijke taakverdeling geconstateerde faktorstructuur, zij het dat de verzorgingsfaktor en de karweifaktor onderling van positie hebben gewisseld. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat juist de items van de ver-

zorgingsfaktor bij de antwoorden omtrent de wenselijke taakverdeling instabiel bleken te zijn (de items 2, 5 en 6). (2) De karweifactor verklaart nu dan ook de meeste variantie. Het percentage variantie in de oorspronkelijke variabelen dat door de drie factoren gezamenlijk wordt verklaard beweegt zich tussen de 45 en 50%, iets meer dan bij de feitelijke taakverdeling. Het item „straffen”, bij de feitelijke taakverdeling weggevallen op grond van instabiliteit, laadt in alle drie de groepen het hoogst op de interactiefactor, waar het op conceptuele gronden ook het beste bij past. Het item „voorlezen” gedraagt zich ook hier als spelbreker. Alleen bij de vrouwen laadt het het hoogst op de interactiefactor, waar het op conceptuele gronden toch het best bij lijkt te passen. Bij de totale groep en de mannen vertoont het echter de hoogste samenhang met de tweede geroteerde faktor, de verzorgingsfaktor. Bij de analyses met betrekking tot de wenselijke taakverdeling is het daarom op provisorische basis tot laatstgenoemde faktor gerekend.

(2) Een analyse over alle 15 items, dus inclusief de instabiele, bevestigt volledig de bij de stabiele items gevonden structuur. Uit de analyse van de totale groep bleek dat bij de feitelijke werkverdeling item 10 laadt op faktor I (.52) en item 11 op faktor III (.70). Bij de wenselijke taakverdeling voegen de items 2, 5, 6 en 10 zich bij de verzorgingsfaktor (ladingen respectievelijk .61, .74, .47 en .67) die daardoor weer de eerste positie inneemt. Op grond van eerder genomen beslissingen werd echter alleen verder gewerkt met de gegevens van de stabiele items.